

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเรื่องความยุติธรรม(justice) เป็นปัญหาหนึ่งในทางปรัชญาสังคม ที่ได้รับการวิจารณ์ ถกเถียง เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากความยุติธรรมนั้น เป็นการพยายามหาหลักเกณฑ์หรือระบบที่นำมาใช้ในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลมากกว่าหนึ่งคน ที่มีความจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน(Interpersonal) ไม่ว่าในเรื่องใดๆ ได้เกิดความรู้สึกว่าแต่ละคนไม่ถูกเอาเปรียบในระบบอันนั้น ความยุติธรรมจึงเป็นมโนทัศน์(concept) ที่จำเป็นในทางสังคมก็ว่าได้ เพราะระบบใดๆจะดำรงอยู่ได้ในสังคม ระบบนั้นจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่ามีความยุติธรรมต่อบุคคลในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในทางปรัชญาสังคม ได้มีทัศนะต่างๆในการตอบปัญหาเรื่องความยุติธรรมหลายทัศนะด้วยกัน ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างกล่าวทัศนะที่สำคัญสองทัศนะหลักๆในการตอบปัญหาเรื่องความยุติธรรมดังกล่าว เช่น ทัศนะเสรีนิยม(Libertarian) และทัศนะสังคมนิยม (Socialism) ซึ่งทั้งสองทัศนะได้มีพื้นฐานและอุดมคติทางสังคมแตกต่างกัน จึงทำให้มีมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมแตกต่างกัน

นั่นคือ ทัศนะเสรีนิยม ถือว่าบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติและมีสิทธิและเสรีภาพ ก่อนที่จะมาอยู่ร่วมกันในสังคม เมื่อมาอยู่ในสังคมแล้ว ทุก ๆ คนมีโอกาสร่วมกันเท่าเทียมกันที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้กติกาที่สังคมการเมืองได้กำหนดขึ้น โดยไม่สามารถละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้หากไม่ได้รับความยินยอม ดังนั้น ความยุติธรรมในทัศนะนี้คือ การที่สังคมซึ่งมีกติกาต่าง ๆ ในการปกป้อง คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ได้ตกลงร่วมกัน โดยใช้กติกาต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างเสมอภาคกัน

ส่วนทัศนะสังคมนิยมนั้นถือว่าบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติแต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในสังคมแล้ว ผลประโยชน์ในทางสังคมหรือเจตนารมณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าผลประโยชน์ของ

บุคคล บุคคลในสังคมจึงควรได้รับประโยชน์จากการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาคกันไป ตามความเหมาะสมตามเจตนารมณ์อันนั้น

ทัศนะนี้ ได้โต้แย้งทัศนะเสรีนิยมว่า การเปิดโอกาสให้เสมอภาคกันตามแบบ ทัศนะเสรีนิยมนั้น อาจก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคมมากยิ่งขึ้นจนอาจทำให้ บุคคลบางคนในสังคมไม่ได้รับผลประโยชน์ที่มนุษย์พึงได้รับ เช่น ปัจจัย 4 เป็นต้น จึงไม่ ยุติธรรมต่อผู้ที่เสียเปรียบ สังคมจึงอาจมีการละเมิดผลประโยชน์ส่วนบุคคลบางอย่างได้ หาก คิดว่ามีความจำเป็น เพื่อกระจายผลประโยชน์ให้กับบุคคลตามเจตนารมณ์ของสังคม

จะเห็นได้ว่าภาพกว้าง ๆ ของความยุติธรรม ทั้งสองทัศนะที่ผู้วิจัยยกมานั้นยัง ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้วิจัยคิดว่าแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของ ทัศนะเสรีนิยมนั้นเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลควรแก่การยอมรับในระดับหนึ่ง ส่วนทัศนะสังคม นิยมนั้นทำให้ประสบปัญหาในเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยที่บุคคลอาจไม่ยินยอม แต่ ในขณะเดียวกันข้อวิจารณ์ของทัศนะสังคมนิยมก็มีเหตุผล เนื่องจากทัศนะเสรีนิยมได้ละเลย ปัญหาเรื่องผู้เสียเปรียบในสังคมดังกล่าวไป ดังนั้น หากเรายอมรับทัศนะใดทัศนะหนึ่งเราก็ ยังคงประสบปัญหาดังดังกล่าวไป

ผู้วิจัยจึงคิดว่าควรเสนอรูปแบบปรัชญาสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างจาก สองทัศนะข้างต้น พุทธปรัชญาเถรวาทเป็นทัศนะทางปรัชญาที่ผู้วิจัยจะเสนอ เพราะพุทธ ปรัชญาเถรวาทมีระบบที่ชัดเจนในทัศนะทางปรัชญาเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งนอกจากจะ มีหลักการในการมุ่งสู่ความหลุดพ้น (นิพาน) ซึ่งเป็นอุดมคติสูงสุดแล้ว ยังมีส่วนที่เป็นหลัก คำสอนในทางปรัชญาสังคมด้วยและทั้งสองลักษณะก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน หลักคำสอนใน ทางสังคม เช่น ขรവാสนธรรม, ทศหก, ศิลห้า, พรหมวิหารสี่, สังคหวัตถุ, ราช สังคหวัตถุ, ทศพิธราชธรรม, จักรวรรดิวัตร, กามโกศีลสิบ, พระวินัย, และอื่น ๆ เป็นต้น หลักคำสอนเหล่านี้ได้มีประเด็นที่ครอบคลุมทั้งในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ในทางวิชาการได้มีนักวิชาการทางพุทธศาสนาได้เสนอปรัชญาสังคมตาม แนวพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างเป็นระบบ เช่น พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์ ได้เสนอวิถยานิพนธ์ เรื่อง ปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา : เสรีนิยมหรือสังคมนิยม¹ ซึ่งท่านได้สรุปว่า ปรัชญา สังคมของพุทธศาสนาไม่ใช่ทั้งเสรีนิยมและสังคมนิยม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าข้อสรุปดังกล่าวทำให้ พุทธปรัชญาเถรวาทมีความแตกต่างจากสองทัศนะในข้างต้น และมีอยู่ส่วนหนึ่งดังกล่าวถึง

¹ พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์, "ปรัชญาการเมืองของพุทธศาสนา : เสรีนิยมหรือสังคมนิยม". (วิถยานิพนธ์ปริชญาเถรวาทบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533).

ความเสมอภาคและความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกว้าง ๆ ยังไม่เป็นระบบ รวมทั้งยังไม่ได้วิเคราะห์ความยุติธรรมเพื่อตอบปัญหาที่เกิดจากการถกเถียงตั้งที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปในข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคิดว่า การแสวงหาปรัชญาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยเฉพาะมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมอย่างเป็นระบบนั้น จะทำให้เห็นว่ามีมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นอย่างไร และสามารถแก้ปัญหาตั้งที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปในข้างต้นได้หรือไม่ อย่างไร

ในปัจจุบันนักปรัชญาได้พยายามแก้ปัญหา ความขัดแย้งในปัญหาเรื่องความยุติธรรมในข้างต้นและนักปรัชญาที่ได้รับการกล่าวขานมากที่สุดในการแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น John Rawls ซึ่งเขาได้เสนอทฤษฎีความยุติธรรมที่ต้องการประสานทั้งสองแนวคิดดังกล่าว ซึ่ง Rawls เห็นว่าเป็นธรรมชาติที่คนแตกต่างกัน แต่สังคมจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่ทำให้คนที่แตกต่างกันนั้นจะไม่ถูกเอาเปรียบจากความแตกต่างอันนั้น โดย Rawls ได้อ้างเหตุผลสนับสนุนไว้ในหนังสือ *A Theory of Justice* ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าทศนะของ Rawls นั้น ก็มีความแตกต่างจากทศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ดังนั้น การเสนอทศนะเรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทจากประเด็นปัญหาในข้างต้นจึงยังคงน่าสนใจในการวิเคราะห์ต่อไป เพื่อจะเป็นอีกทศนะหนึ่งในการตอบปัญหาเรื่องความยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาทศนะเรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เสนอข้ออ้างทางปรัชญาสังคมในพุทธปรัชญาเถรวาทสำหรับพิจารณาปัญหาเรื่องความยุติธรรม

แนวเหตุผล ทฤษฎี สมมุติฐาน

พุทธปรัชญาเถรวาทมีพื้นฐานแนวคิดเรื่องหลักเมตตาธรรมร่วมกับหลักสิทธิและหลักความเสมอภาค รวมทั้งหลักมัชฌิมาในทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่สังคมที่ให้โอกาสแก่บุคคลแต่มิใช่ให้โอกาสเพื่อแข่งขัน แต่เป็นการให้โอกาสเพื่อพัฒนาตัวเองตามความ

สภาวะารณและความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีคิดเช่นนี้แตกต่างจากปรัชญาสังคมบางทัศนะ เช่น เสรีนิยมและสังคมนิยม เป็นต้น

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้จะเริ่มต้นจากการพิจารณาโน้ตศน์เรื่องความยุติธรรมในประเด็น ความหมายและปัญหาหลัก ๆ จากงานของ Joel Feinberd, สมภาร พรหมทา เป็นต้น ซึ่งใน ส่วนนี้จะเป็นการเสนอปัญหาหลัก ๆ ของทัศนะเสรีนิยมและทัศนะสังคมนิยมเพื่อเป็นตัวอย่าง ในการถกเถียงปัญหาเรื่องความยุติธรรมในทางปรัชญาสังคม

จากนั้นจะศึกษามโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทอย่าง เป็นระบบ จากข้อมูลสำคัญ เช่น พระไตรปิฎกฉบับแปล และทัศนะจากนักวิชาการ นักคิด ต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

จากนั้นผู้วิจัยจะใช้มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็น ฐานในการประยุกต์ใช้ในสถาบันต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เห็นความชัดเจนของมโนทัศน์เรื่อง ความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในทางปรัชญาการเมือง
2. เพื่อให้เกิดความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท พร้อมทั้งข้อเสนอและท่าทีต่อปัญหาความยุติธรรม
3. ส่งเสริมการถกเถียงและแสวงหาคำตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดย การใช้มโนทัศน์เรื่องความยุติธรรมมาพิจารณา